

Letní dopis na zimní Bystřičku VIII

Pablo,

tak třeba Inés Suárezová. Za malou mozaikou tabulkou ve zdi baziliky Boží milosti v neklidně pulzujícím srdci Santiaga kůstky z jejího statečného těla. V pětimilionovém městě, které před půl tisíciletím doby španělskou osadu na březích kalného Mapocha založil její milenec Valdivia. Inés, má drahá, vyprávěj, jak tvé ruce zkoupané v horké krvi vysoko proti slunci zvedaly za vlasy beztrupé hlavy domorodých náčelníků a vrhaly je přes dřevěnou palisádu mezi rozrušené indiánstvo, dobývající zárodek metropole. To ticho pak. A teď. V chladném ambitu chrámu. Slyšíš, Inés?

Pablo, v jistém čase nás zajímá víc to, co bylo, než co bude. Nebo jinak: po tom, kam míříme, je mi hovno, zajímá mě jen to, odkud jsme se vzali, říká Stasiuk. Přišli prý z jiných světů, byli světlovlasí a modroocí a před tisícovkou let se jim tu porouchal hvězdolet. Zůstal po nich andský hřbet osedlaný podivnou kamennou pevností. A otázka - kdo byl bílý lid z mraků? Výletník v ruinách Kuélapu poctivě naslouchá a párkrát digitálně spoutá, co zbylo z minulosti lidu Chachapoyas. Přemýšlí, jestli to pro ten dnešní může krom příjmu od hrstek turistů znamenat i trýzeň: umět rozpoznat na pět tisíc odrůd brambory, a nevědět, co jsem zač?

No zemáky, Pablo, řekl bys, ale to ti je taky záhada. Větší než mýty z bedekru. Zázračná hlíza. Víš, které motivy zobrazuje keramika vykutaná v sídlišťích předinckých kultur v písečných pouštích na pobřeží Pacifiku? Brambory a lidské dvojice kopulující ve všech možných polohách! Hlavně toto. Břich a hřích. Když pak doplul conquistador, viděl v bramboře příčinu lepry. Evropan, než se tu škrobovou batátu naučil jíst, krmil jí dobytek a pěstoval ji pro okrasu. To všecko ti z míst, kde se zemák narodil, píšu proto, aby sis na to vzpomněl, až budeš doma ohrňat - nebo do mikrotenu nabírat rostlinolékařskou správou prověřený polský dovoz v marketu.

Nebo by tě víc zajímalo, jak se peče morče a mele rejnok? Povím ti to! Až zas na Bystřičce budem smažit placky, bramborové ovšemže.

Posílám závěj pozdravů.

René
Chachapoyas, Peru, březen 2013

Obsah:

úvodník

René Kočík: Letní dopis na zimní Bystřičku VIII__2

próza

Lenka Orálková: Kamil se žení__4_6

Alžběta Novotná: Den a půl na vysoké (noze)__6_8

Pavol Ičo: Prechádzka mestom__13_17

Tomáš Záhoř: * * * __18_22

poezie

Ondřej Hložek: * * * __8_10

Miroslav Miky Marusjak: * * * __11

Ivana Kašpárková: * * * __11_12

překlad

Mykola Rjabčuk: Nikitin__8

Tamás Asztalosc: Pivařská 10°__31

jen tak

Dalibor Malina: Jen tak, jak se dějí věci __22_24

Pavel Kotrla: Proč číst a proč nečíst elektronické knihy a proč je mít a nemít__24_25

recenze

Zuzana Kůrová: Chovat se, jako bychom dnes zemřít měli__25_27

Jakub Chrobák: Démon úžasu__27_30

Pavel Kotrla: Osudy na hraně__30_31

Kontaktní adresy:

Pavel Kotrla	Knihkupectví Malina
Bystřička 267	Dolní náměstí 344
756 24	755 01 Vsetín
http://kotrla.com	tel.: 571 419 531
pavel@kotrla.com	knihkup@vsnet.cz

TEXTY, literární čtvrtletník, číslo 61, ročník XVII.,
šéfredaktor: Pavel Kotrla, vydavatel: Knihkupectví Malina,
redakce: Jiří Hrabal, Jakub Chrobák, René Kočík,
Dalibor Malina, Martin Škabraha, Martin Lukáš;
redakční rada: Jakub Grombíř, Tomáš Vašut;
registrace MK ČR E 13264, ISSN 1804-977X
internetová adresa: <http://casopis-texty.cz>

Nevyžádané texty nevracíme ani nelektorujeme.

LENKA ORÁLKOVÁ

Kamil se žení

„Kamil sa žení, dojed', vole.“ Zpráva od Vlastika mu prišla na telefon brzy ráno. Ještě ani nerozlepil oči, ještě ho tížil zlý sen. Vyčistil si zuby, oholil se a ze skříně vytáhl tmavošedý oblek. Naposledy ho měl na pohřbu. Teď mu byl malý.

Autobus přijel načas. Martin típl cigaretu o plechovou zídku a vydal se na cestu. Uvnitř si sundal sako a povolil kalhoty. Myšlenky se mu stále vracely ke snu: „Jsi přece mrtvý, tak co tu děláš?“

„Nejsem mrtvý, jen jsem byl chvíli pryč.“

Tlustá žena sedící za ním se rozhodla udělat si pohodlí a nohama ho tlačila do zad. Musel si přisednout. Zatímco z okna sledoval srnku pádící k lesu, vzpomněl si, že nejenže nemá svatební dar, ale navíc vlastně vůbec netuší, kdo to Kamil je. Stejně tak si uvědomil, že kdyby měl více času si celou věc pořádně promyslet, nejspíš by nikam nejel. Vlastik to nejspíš tušil. Proto mu dal vědět až na poslední chvíli.

Vystoupil o zastávku dřív, loudal se po silnici pěšky, sako měl přehozené přes rameno. Z dálky na něj vykukovala věž kostela, kterou neviděl téměř osm let. Náhle uslyšel troubení a z modré oktávie k němu vzhledla známá tvář. „Vole, kde si, jedeš pozdě, dělej nastup nebo nám všechno sežerú.“ Při pohledu na přítele z dětství se Martin neubráníl úsměvu. „Ty pičo, kde máš vlasy?“

Ve chvíli, kdy Vlastik zastavil u hřiště, mu však úsměv z tváře zmizel. Netušil, že se svatební hostina bude konat v hospodě, která patřila jeho otci a o niž kvůli dluhům z podnikání přišel. Zalitoval, že přijel. Vlastik se na Martina usmál. „Tak co? Nostalgie? Vzpomínky?“ A Martin si náhle vzpomněl, proč se o jeho příteli říká, že je blbec.

Usadili se u stolu plného chlebíčků, zákusků, ovoce a pití. Upocený zpěvák právě vybrnkával na syntetizátor Dajánu a ječel do mikrofonu něco o žalu a o vzpomínkách.

„Kde jsou novomanželé?“

„Asi sa jeli fotit. Daj si chlebíček.“

Martin se zakousnul do pečiva a všiml si nějaké ženy, která si ho od vedlejšího stolu zvědavě prohlížela. „No jo, Janička,“ pronesl Vlastik a nalil Martinovi slivovici. „Ta na tebe nezapomněla člověče, ale smůla, už je vdaná. Mají dvě děcka.“

„Mě to nezajímá,“ řekl Martin a kopl do sebe

slivovici. Neměl tušení, kdo ta žena je. Navíc ho rozptyloval biliár, který stál v rohu stále na tom-též místě. Je to možné, skoro deset let a pořád tam stojí. „A co teď vlastně děláš?“ zeptal se Vlastik. Martin dál hleděl na biliár pohroužen v myšlenky. Co by měl jako dělat? Přemýšlel, co vlastně dělá. Jak jen ti to říct? „Nedělám nic!“

„No jo, teď je blbá doba. Tady taky plno lidí přišlo o práci. Ještě že zbrojovka nepropuštěá.“

„Já jsem o práci nepřišel. Já jsem nikdy žádnou neměl.“

Vlastik na něj chvíli tiše hleděl a pak se rozesmál. „No jo, počkaj, ale tys chtěl být tím spisovatelem, ne? Nedělals ale filmovku? Točíš filmy?“ Martin do sebe obrátil dalšího panáka. Snad to působilo trochu teatrálně. To byl ale nápad jezdit sem. A proč vlastně? Kvůli Kamilovi, Kamilovi, kterého vůbec nezná. Zadíval se na Vlastika. „Prosím tě, kdo je to ten Kamil?“ A Vlastik se dal do smíchu. „Člověče, ty si furt stejný!“ Plácl ho do zad a natáhl se pro chlebiček. „Támhle ta,“ ukázal na nějakou okatou ženskou, která seděla na druhé straně stolu, „tak ta si vzala Kad’u. Teď sa budú rozvádáť, protože prohrál celý barák. No Kad’u přeca znáš?“

„Neznám,“ zabručel Martin.

„Ale znáš! Chodil s nama do školy a jeho fotr včelařil. Každý rok ste od nich brali med.“

„Mě to, Vlasto, nezajímá.“

„A co ťa zajímá?“

„Mě? Mě nezajímá nic. Občas se pro něco nadchnu, ale dlouho mi to nevydrží.“ Z rozhovoru je vytrhl obtloustlý muž, který k nim zvolna kráčel. Už z dálky si na Martina ukazoval. „To je drzosť! Objeviť sa tu.“ Martin ho neznal, ale uvědomil si, že to bude mít něco společného s jeho otcem.

„Tvůj fotr mně dlužil prachy! Pořád mně je dluží. A nemysli si, že sa tady na to zapomene!“ Martin seděl dál. Zdál se být klidný. Jen noha pod stolem začala vydupávat do podlahy rytmus nějaké písně. Když před ním muž začal šermovat láhví, Vlastik se prudce postavil a vykroutil mu ji z ruky: „Di tam! No di tam! A nesar, Lad’o. Nesar!“ Muž chvíli váhal, pak se výhružně opřel rukama o stůl tak, aby hleděl Martinovi přímo do tváře: „Stejně to byl srab, ten tvůj tata.“ V tu chvíli se Martin vymrštil, chytil muže za límec košile a pěstí ho uhodil do brady. Muž se zakymácel a společně s židlí, které se v poslední chvíli chytil, se sesunul na podlahu.

„Co tu děláš? Vždyť jsi mrtvý.“

„Nejsem, to jsem byl jen chvíli pryč.“ A on

mu uvěřil, tak jako pokaždé, a běžel k němu, aby ho konečně objal. Ale byl to jen klam, jen sprostý žert. To si jen opilá smrtka vyjela k ránu na koni trochu se povyrazit. Prach vznášející se od kopyt mohutného zvířete mu zastřel zrak.

Martin vzal Vlastikovi z rukou těžkou láhev a poklekl k ležícímu. Muž vydal hlasitý vzdech a jeho tvář nápadně zbrunátněla. Martin se rozmáchl a lahví třískl do podlahy těsně u mužova obličeje. Střepy se rozletěly po místnosti. „Tak a kdo si teď nasral do gati?“

„Tolik střepů, to bude štěstí,“ vzkřikl zvesela Vlastik směrem k novomanželům, kteří se právě vrátili z fotografování a zaraženě postávali ve dveřích. Když se od nich odvrátil a spatřil sliovicí rozteklou po podlaze, tvář se mu zkroutila do bolestné grimasy. Martin se po nich otočil, oči ho štípaly a on na malou chvíli nevěděl, kde přesně je. Pak na prahu spatřil tmavošedou siluetu muže. Odvrátil se od ní dřív, než stačila nabýt ostrých kontur. Aby oddálil setkání, předstíral, že si z dlaně setřepává droboulinké kousky skla. Ve skutečnosti měl ruce prázdné.

ALŽBĚTA NOVOTNÁ

Den a půl na vysoké (noze)

Lekám se a svižně schovám ruku do kapsy. Prásk! Vítr z chodby přidal na decibelech. Ve tmě kapsy se mísí pot se zbytky zlata z kabinetní kliky. Zahleděná na své nohy míjím známou nástěnku se studijními pobyty, text prý špatně formulovaný, nabídky extra výhodných brigád, tak už ani psát mi nejde, nekonečný seznam zvolené akademické rady, posledních pět stránek přepracovat. Fajn. Odpočívadlo a hned: „ Dobrý den.“ Pane docente, doktore, magistře, jsem poválela na jazyku a spolkla. Vyběhla jsem z továrny na tituly do náruče pokuřujících učňů. „ Johano, proč jsi tak rudá?“ „Byla jsem na konzultacích a bla, bla, bla.“ Rozhořčení jsem rozžvýkala v podobě dvou dětských orbitek, tak jako z reklamy a podvědomě poodstupovala dál v domnění, že mi budou smrdět vlasy. „ Je to prostě kráva tlustá, egocentrická. Nemá přehled, sex a ducha,“ ozývali se překotně jeden přes druhého. Prostým faktem se stává, že kritika spojuje a možná i sblížuje. V nepravidelném a mírně máznutém vzduchu jsem si nás prohlížela. Chtěla jsem vědět a možná

si i vybrat, koho z tohoto hloučku pozvu na svatbu a komu z nich budu posílat velikonoční a vánoční pohledy. Poněkud zmatená ze své nerozhodnosti a neprůhledné clony odcházím se silným pocitem studentským, jehož definice zní: Nevím, kam se vrátím a co budu dělat. „Johano, počkej, Johano.“ Opět jsem se zpřítomnila a vyslechla si prázdnou větu: „ Spolubydla dneska nepřišel, jsem sám. V hlavě se mi tak nějak mihl nepříjemný obraz z dnešního rána. Abyste správně rozuměli, při zkrášlovacím rituálu, jsem objevila uprostřed společné koupelny hovno. Jen tam tak sedělo. „ Dnes ne,“ odsekla jsem. Jako kdyby před tím něco bylo nebo jako kdyby mohlo něco teprve být. Vzdaluji se a s urputnou snahou na podpatcích natahuji nohy, aby vypadaly hezky. Nejsem tlustá ani egocentrická, mám přehled, ducha a jsem přitažlivá! Cestou na kolej jsem dvakrát zakopla.

Každého z nás někdy přepadá pocit vítězství nad nemastným a neslaným dnem ztěžklým nedostatkem slunečního vitamínu D. Neplánovaně jsem místo „domů“ zamířila tedy do kavárny. Přepadla mě chuť oslavovat. Slavnost šílených kreseb z okrajů sešitů, studentských výhod a slev, Magora a očekávaných letních dnů. S nápisem na triku: World is full of colors.

S neskryvanou nápadností jsem pozorovala dvě holky u protějšího stolu. Čtou si a nemluví. Provokují. Podezřívám je z pouhé intelektuální pózy. Fuj. Podruhé jim závidím jejich mikrosvětě mezi hlavou a papírem, mně nepřístupné. Objednávám si další skleničku. A teď mi jich je zase líto, že čtou určitě knihy, které jim předepsala škola. Platím stravenkami. Ožralá tichem, které bylo rušeno mými myšlenkovými pochody, tahnou nohy i vlasy za sebou na přednášku.

O tom, že Evžen Oněgin zastupuje samolibého a sprostého děvkaře, nemůže být řeč. Je jeden z mnoha, kteří si užívali a kterému neřekli, co takové „užívat si“ všechno obsahuje. Občas ho po chodbách školy, na otiscích zlatých klik hledám. Jen potichu, tak aby mě nikdo neviděl. Potřebovala bych se s ním pobavit. Během hodiny však nic nenamítám o všeobecné představě romantického hrdiny a jeho nenaplněných ideálech. „ Johano a jak byste ho ztvárnila vy?“ „Já? Já...se ho na to zeptám,“ vykotala jsem překvapeně. Přimhouřené oči a nadzvednuté obočí paní

magistry poznaly, že Johana pila. Ovíněná jsem vyskočila z přízemní židle rovnou k nástěnce a přišpendlila lístek mezi literární soutěže: Hledá se Oněgin, který mi to všechno vysvětlí plus moje adresa. Skripta ze stolu naproti se rozletěla.

Ráno se podívala do pokoje nejprve holá lopatka, pak zacinkaly náramky a na hlavu mi spadla sbírka básní, kterou čtu dobrovolně. Vyvaluji se a v duchu se oblékám a nahatá se opět zavrtávám do zbytků z noci a předešlého dne. Teď. Dnes. Dám si kafe z automatu, které jsem začala pít až tady. Na konzultačních hodinách se podívám znovu do koše, kolik zmačkaných kelímků od včerejška přibylo. Budu vášnivě diskutovat s Ludvíkem o náboženství, pak spolu navštívíme divadelní představení ze kterého v půlce utečeme pro nesnesitelný kýč a v noci přepracuji seminární práci.

V rozpitém ranním oparu něhy, s níž se potkáváme jen uprostřed povlečení a záhybů vydechující kůže, se těšila. Na upovídání spolužáky, obavy ze zkouškového, na přišpendlený lístek, na toho, kdo ho četl nebo čte...A v nátlaku žaludečních křečí si mačkala břicho.

Alžběta Novotná, narozena 1993, 1. roč. div. dramaturgie v Opavě.

MYKOLA RJABČUK

Nikitin

(z Epifanií)

starý Nikitin je prostě Nikitin
beze jména

nejspíš ho ztratil
řádně nametený
vyklouzl z něho jako z šatů

a my se tolik starali
když jsme ho nesli spolu s Vovkou
klouzající sněžnou metelící

jak mravenečci kolem husy
smýkali jím, zastavovali se
zastrkovali do bundy

a stejně jsme ho neuhlídali
vyklouzl nám
a odletěl

nad podzemní svou kotelnou
nad svou nebeskou metelící

z ukrajinštiny přeložil Tomáš Vašut

ONDŘEJ HLOŽEK

Pátý den

(tátovi)

I.
Nacházím tě každé ráno,
pohřbeného v divokém ohni slunce,
pod vypuzenými pozdravy metabolismu.
Tvé přesné výkřiky stačí,
aby se to ve mě ještě více hnulo.
To už nejsou návštěvy,
jen sevřené body hodin,
viděné shora, cizíma očima.

II.
Odzbrojený ze sna
mačkáš si zmateně břicho
a hledáš pupeční šňůru.
Po zchvacující noci
hutně pojíst.
Ještě ne.
Jen bohové spěchají
pod zem.

III.
Matka spí,
vysílená rozplétáním tvých spiknutí.
Ruce pokryté žilnatinou venkovanství.
Nastalo u ní vyvlastnění.
A událost polibku
vyvolává v jejích snech
tiché zavrčení.

IV.
Tenhle pokoj.
Stavěl jsem si v něm
bunkry z dek,
co kryjí ti nohy.
Jen dveře k němu
teď nejdou dovřít.

Tenhle pokoj.
Jako vstup do skladiště
páchnoucích ploutví.

V.

Můj dočasný otče.
Jsi pryč a ne.
Nikdo nehlídal
to denodenní překračování příkopů,
kde ses cítil bezpečně.
A střecha nad námi trouchnivěla
pod údery definitivy.
Můj dočasný otče.
Už žádné sliby.
Žádná evangelia.
Jen to dojít,
když ne porazit.

VI.

Nečekejte...
Počátek věty každého boha v bílém,
když krev požírala naději.
A co vlastně dělat?
Jen ztenčovat příval kamení.
Zapírat

* * *

Když zvedneš hlavu,
uvidíš jen nebe
a bude ti dusno.
Nad lesem husy třískají křídly.
Mraky se odlupují jako schnoucí tuš
z tvých křečových žil.
A nebezpečné dny kvetou
a chystají se popraskat.

RÁNO

Surové oči
ve tvé hlavě
očichávají ráno.
V pendlovkách hrká ticho
zatlučené v dni.

Vysekáváme své jistoty
do nejtvrdějších kvádrů.
Jsou měkčí na podzim.
Nejsem to já.

MIROSLAV MIKY MARUSJAK

* * *

Křičím k slunci
Kde jsi můj Malý princ?
Budík netiká

* * *

Psát na bílý list
Bušení srdce ztlumit
K cíli dojít

* * *

Svinské erupce!
Opět trhám kosatce
za zdmi blázince

* * *

Na louku padl stín
mikrotenových sáčků
místo kopretin

* * *

Nakreslen křídou
kosočtverec na plotě
Vzkaz o životě

IVANA KAŠPÁRKOVÁ

Upřímně

Ještě vám to úplně nevěřím,
řekl -
a já jsem vydechla poprvé.
A v tom vydechnutí už byl dávno večer
a z koše vyčnívaly použité sny.

Instalace srdce

Uvnitř našeho právě
nainstalovaného srdce,
city zapojily jsme
do špatných zásuvek -

poslepu dali jsme se
do přeinstalování.

Na kus řeči

Něco se muselo stát!
Vyvrhnutá z postele,

tělem hladíš
bílý zdi svého pokoje
a někdo nezvaný
v tvé hlavě
přišel
na kus řeči.

* * *

Sedávali jsme tam roky
polykali otázky,
na stůl pokládali důvěru
a pár příběhů ze života.

Jen ty barové židličky,
držely naši důstojnost.
Smíření

Promluvila ke mně tiše,
jakoby kladivem
bila vši silou o plátno.

Tváře

V době,
kdy na lampičku je
ještě brzy,
ale očím už se
pletou slova,
potají otvíráme
naše nové tváře -

průhledné stíny
v plochých statusech.

Druhá šance

Slepá místa pod obočím
a tanec na okenním parapetu
ve výšce závratné jak druhá šance.

Symbióza

V zamrzlém parku
oblečení do jara
čteme se od začátku do konce.

Máš v sobě pár vytržených stran,
zatímco ve mně přibývají...

PAVOL IČO

Prechádzka mestom

Prebudil som sa s tušením, že zvyšok dňa nebude stáť za veľa.

Ráno mi starena v stánku s úškrnom vydala asi pol kila mincí. Ani nemali hodnotu výdavku, ktorý som očakával. Upozornil som ju na to. Zareagovala tichým ospravedlnením a na pult, namiesto bankovky, vyložila kôpku drobných.

So závažím v peňaženke (ktorá mi takmer strhla nohavice, takže som ju musel držať v ruke) som sa postavil k zastávke. Trolejbus meškal a ja som dúfal, že smola sa v priebehu dňa vytratí.

Chvíľami som pomýšľal na návrat domov. Lenže nechcelo sa mi trčať medzi štyrmi stenami. Odkedy ma vyhodili z práce, dopoludnia trávim prechádzkami mestom, aby deň zbehol rýchlejšie.

Čakal som skoro dvadsať minút, kým sa k zastávke doplazil trolejbus. Nastúpil som. Tešilo ma, že som v teple. Hoci bol ešte len október, zamrzali mláky.

Po troch zastávkach trolejbusu spadli drôty. Šofér cestujúcim oznámil, že musia vystúpiť. Rozhodol som sa nečakať na ďalší vrak. Zišiel som do mesta pešo.

Bol som už pri kostole, neďaleko hlavnej, keď som začul, ako na mňa ktosi volá. Obzrel som sa. Chvíľu mi trvalo, kým som v tučnom, plešatom mužovi nízkej postavy spoznal starého kamaráta Ďuriho. Od nášho posledného stretnutia ubehlo viac ako desať rokov.

A vôbec som si nedokázal spomenúť, prečo sme sa prestali stretávať.

„Laco, ako sa máš?“ spýtal sa ma s úsmevom na tvári, pričom načahoval ruku na pozdrav. „Podme na pivo“ dodal.

Silno som mu potriasol rukou a chcel som povedať aspoň: „Dobre,“ ale Ďurimu zazvonil telefón.

Napadlo mi, že som sa mal vyhovoriť. Veď desať rokov sme si na seba ani nespomenuli, tak prečo by sme teraz mali spolu márniť čas?! No nedalo sa nič robiť, už som súhlasil.

Cestou do luxusnej reštaurácie som si vypočul telefonický rozhovor, ktorý sa týkal potravín. Ďuri sústavne opakoval, že najlacnejšie papriky majú v Tesco. Telefonoval, až kým sme nevošli do reštaurácie.

„Vyhladlo mi, preto sme tu.“ oznámil, len čo sme si sadli.

„Ja si dám len niečo na pitie. Nie som hladný“ povedal som, no pritom mi v žalúdku škvrkalo tak hlasno, až som sa bál, že brucho moju lož prezradí.

„Ale nerozprávaj,“ odsekol Ďuri, ktorý zrejme aj napriek živej hudbe nejaký podozrivý zvuk začul a objednal dve pečené kačky. Čašník precedil, že obedy sa ešte nevydávajú, a pri pohľade na škatuľku Ďurových cigariet nás upozornil na zákaz fajčenia.

Objednali sme si desať obložených chlebov a dve pивá.

„Videl si, aký bol ochotný?“ ironizoval Ďuro.

„To je ešte nič! Keby si videl, čo som dnes zažil v stánku...“

Chcel som pokračovať, ale Ďuri pohoťovo prešiel ponad moju narážku otázkou: „Ako sa ti darí?“

„Nič moc. Som nezamestnaný.“

„Ja som momentálne tiež nezamestnaný“ povedal tichým hlasom, k čomu hlasno dodal: „Nie, že by som nemal príležitosti. Jedna americká firma mi ponúkla miesto manažéra. Chápeš, ja a manažér! Povedal som im, že vezmem jedine miesto riaditeľa. Nesúhlasili. Tak čakám na niečo lepšie.“

„Na tvojom mieste by som to prijal.“

„Si blázon?“ odsekol, pričom sa napchával šunkovým chlebíčkom, „Predtým som bol riaditeľ a teraz mám byť nejaký manažér?!“ „A čo si vštudoval?“

„Strednú priemyslovku. Predtým som mal firmu sám. Na opravu počítačov. A troch zamestnancov. Zarobil som si toľko, že si môžem kúpiť vilu. Vlastne ani žiadnu prácu nepotrebujem... No a čo, ženu máš?“ spýtal sa, kým si k ústam prikladal ďalší chlebík.

Nesúhlasne som pokýval hlavou.

„Zato ja mám. A staršiu. Má tridsaťosem, to je taký akurát zrelý vek. Mladšiu by som nechcel... Čašník!“

Prerušil rozprávanie a objednal dve hruškovice so slovami:

„Pripijeme si.“

Keď sme do seba obrátili poháriky, pokračoval: „So Žofkou sme sa síce dohodli, že si môžeme užívať aj s inými, ale ešte som to nevyužil. Som s ňou úplne spokojný. Ukážem ti fotku.“

A začal ju hľadať. Využil som príležitosť

a porozprával mu o finančných podvodoch vo firme, kde som pracoval. Stál za nimi môj kolega. Nabalil sa a všetko hodil na mňa, vďaka čomu ma vyhodili. Počas môjho rozprávania sa hrabal vo vreckách a napchával chlebíkmi, až kým nepoložil na stôl fotografiu nahej krásky a radostne vyhlásil:

„To je ona.“

Žena na fotografii však mohla mať najviac tridsať rokov. Podozrievavo som sa na neho zahľad.

„Aká stará je tá fotografia?“

„No“ odvetil trochu znechutene, „Vtedy mala Žofka dvadsaťtri. Ale stále vyzerá rovnako.“

Sklopil som zrak. Keď som sa na Ďuriho opäť pozrel, už bol červený v tvári.

Obliekol si baloniak, ktorý len pred chvíľou vyzliekol a odišiel s vysvetlením, že ide na chvíľu von, zafajčiť si. Kým bol preč, zjedol som dva chleby, ktoré mi veľkoryso nechal.

Prešlo pätnásť minút, a po Ďurim ani stopy. Aj tak som už nemal chuť počúvať jeho reči.

Že má na vilu. To určite. Ved' z jeho pláštá trčali cverny!

Spomenul som si na základku. Na to, ako mu nikto v triede neveril ani slovo. Vtedy nám nevadilo počúvať ho. Mysleli sme si, že klamstvami zaháňa smútok za mŕtvym otcom.

Po základnej už na jeho reči nikto nemal náladu. Ani na nedávne triedne stretnutie po desiatich rokoch ho nepozvali.

Rozhliadol som sa. Smeroval ku mne vysoký muž v saku. Nikdy predtým som ho nevidel. Prišiel k stolu, opýtal sa či si môže prisadnúť. Súhlasil som. Neznámy si objednal pivo a začal rozprávať o politike. Keď si všimol, ako sa nudím, precedil, že som pre neho veľmi atraktívny. Ovládla ma kombinácia strachu a zhnusenía, ktorá vyvolala chvenie. Upozornil som ho, že som na dievčatá. Vzápätí mi objednal pivo, za ktoré pohotovo zaplatil. Ospravedlnil sa, že obťažoval a zmizol vo dverách. Svoje pivo ani nestihol dopiť.

Keď prišiel čašník, požiadaval som o účet. Len čo prezradil sumu, mi bolo jasné, že najbližší týždeň budem musieť jesť iba ryžu.

Keďže mi aj čašník v reštaurácii vydal kopu drobných, odhodlal som sa zbaviť najmenších mincí tak, že ich darujem žobrákovi, ktorý sedel na lavičke oproti reštaurácii. Žobrák, namiesto poďakovania, vykrikoval, že prečo

mu dávam také smeti. A keď som sa vzdialil, hodil po mne mince a utiekol.

Rozhodol som sa vrátiť trolejbusom domov. Cestou som sa zastavil v podchode pri automate na pochutiny. Zaujal ma extra veľký čokoládový croissant. Umiestnený za hrubým sklom a osvietený lampami, pôsobil ako kultúrna pamiatka. Uvedomil som si, že mi ešte stále škvírka v žalúdku a vhodil mince. Plastová rúčka croissant posunula, no zachytil sa o sklo. Niekoľko ráz som po automate bezvýsledne pobúchal. Napadlo mi, že som sa aspoň zbavil drobných. Ale ani tých už nebolo tak veľa. A nezamestnanému sa hodí každý cent.

Pri zastávke čakal uzatvorený trolejbus. Zaklopal som na dvere vodiča. Neotvoril. Pritom ubehli ešte aspoň dve minúty, kým sa na semafore objavila zelená.

Zatínal som zuby a chvel sa zimou, keď ku mne závan vône privial slová: „Prosím vás, už išla sedemdesiatdvojka?“

Obzrel som sa. Vedľa stála pekná, modrooká blondína. Jej krehké telo sa chvelo omnoho viac ako moje. Nemohol som ju nechať mrznúť.

„Áno, už išla. Nechceli by ste so mnou zísť na kávu?“

Po položení otázky tohto typu som zvyknutý na odmietnutie alebo ignoráciu, ale slečna s úsmevom súhlasila. Mala síce piskľavý hlas. Túto chybičku však vyvážil jej dokonalý zovňajšok.

Cestou do najbližšej slušnej krčmy som sa dozvedel, že študuje masmediálnu komunikáciu, pretože by sa chcela stať televíznou moderátorkou. Vedel som, že s jej hlasom táto túžba zostane iba snom. No povedal som, že ňou určite bude. Poďakovala mi a jemne ma štuchla do pleca.

Po treťom poháriku už iba stále opakovala, že som super. Čakal som len na to, kedy sa unaví a navrhne, aby sme išli ku mne.

Zazvonil jej mobil. Rozzúrene precedila, kde sa práve nachádza a položila.

„Kto to bol?“

„Nikto!“ odsekla s pohľadom upätým na čašníka a objednala si ďalšie poldecy. Uvedomil som si, že sme sa nepredstavili. Aj tak ma vlastne nezaujímalo ako sa volá.

Práve som dopíjal ďalšie pivo, keď sa pri našom stole objavil na krátko ostrihaný robustný mladík v koženej bunde. Schytil ma za plece.

„Pod' von!“

„Nechaj ho!“

„Ty sa do toho nepleť!“ zvriskol na ňu mladík a obrátil sa na mňa so slovami: „Tak pod'!“

Mlčky som vytiahol z jej škatuľky cigaretu. Mladík mi cigaretu vytrhol z úst a rozmliaždil ju na zemi topánkou.

„Keď nejdeš ty, pôjde ona!“ vyštekol a schmatol dievča za plece. Dievča kričalo, nech ju pustí.

Tak som sa postavil a povedal: „Vypadni!“

Prišiel čašník a oznámil mi, nech zaplatím a nech si to ideme vyriešiť vonku. Nevšimol som si, že mi nevydal. Nechal som mu prepitné takmer vo výške toho, čo sme prepili.

Vonku ma chlap omráčil spíškou úderov. Padol som na zem a lapal po dychu.

„Prosím ťa, nechaj ho. Nikdy by som si s ním nezačala,“ revalo dievča.

Muž ju nepočúval. Sklonil sa nado mnou s hroziacou päťou.

„Len som chcela, aby si žiarlil.“

Mladík stúpol a zahľadel sa na ňu.

„Prečo si šiel včera odprevadiť Janu? Ved' vieš, že ťa vždy chcela. Vyspal si sa s ňou, však?!“

Mladý muž nechápal, ako si mohla myslieť niečo také.

Dievča sa bránilo rozochvetým hlasom. Vraj ju len prepadol strach z toho, že ju už nemá rád.

Muž ju objal, víťazne sa uškrnul a vzápätí spolu odišli.

Na chvíľu som privrel oči a pocítil chuť sviežeho horského vzduchu.

Spomenul som si na planinu pri mestečku, v ktorom som pobudol pár dní počas leta. Stretol som na nej neznámeho pastiera koní, ktorý neváhal opustiť svoje stádo, aby ma doviedol na miesto, kde rastú huby.

Odrazu som cítil ako mi telom prechádza teplá krv.

Roztvoril som oči a postavil som sa.

TOMÁŠ ZÁHOŘ

Polyfém a Hyena

Po delší době jsem musel zatopit v kamnech: zběsilý májový déšť; zběsilá májová zima. Když jsem běžel na dvůr do přístřešku pro dřevo, Hyen spal líně na slámě ve stáji (prudký déšť místy vnikl pod střechu stáje: sytá vůně, vlhkem probuzená, znovu vzkříšená vůně vojtěšky), zvedl hlavu, zakňoural, svěsil uši, zamlaskal pysky, zazíval (jazyk vystrčil z tlamy a stočil ho do ruličky), civěl na mě šedýma očima a pak s nebesky lhostejným zabručáním položil hlavu do slámy: tlamu rozplácl o zem a zavřel oči... Hyen: druhý pes, který se mi zde zabydlel na dvoře; velký žíhaný pes, připomíná ještě nejvíc německého ovčáka, ale ta žíhaná hyení srst: Když se třepal na dvorku strachem, ten první den, už tehdy jsem se ho vůbec nebál: Co na mě čumíš, hyeno? Trochu couvnuł; poodlezl do vysoké podzimní trávy; ale ráno jsem oknem viděl, že chrápe na hromadě pilin pod stříškou se dřevem; oddychoval těžce, obláček pilin mu vířil kolem tmavočerného čenichu... Postupně se přestal bát; začal mě nesměle doprovázet na zimních cestách do polí (zoufalý a znechucený výraz v očích, když se měl brodit vysokým sněhem), ale šel, aspoň kus od vesnice vždy šel: v uctivé vzdálenosti za mnou. Ještě dlouho zalézal do stáje či kurníků, když jsem štípal dřevo; vzal-li jsem poleno či sekeru do ruky, instinktivně uskakoval: byl zvyklý, příliš zvyklý na rány kameny a poleny: místní se vrháním těchto předmětů brání zdivočelým psiskům či skupinkám psů, které se potulují krajem a občas – je-li hlad už neúnosný – si troufají i do lůna vsí... Ale teď bych mohl mlátit železnou tyčí půl metru od jeho hlavy, a Hyen by chrápal, funěl a bručel blahem ze spánku; zvykl si na mě: nekrmím ho, nehladím ho, téměř na něj nemluví; jenže zdejšímu psovi stačí, nekamenujete-li ho, aby vás miloval...

Hned v tom prvním podzimu se mi na dvorku zabydlela malinká fenka. Nejprve se potulovala vsí a po okolí: vídal jsem ji občas v polích, jak mě zdálky sleduje, jak se za mnou plíží. A jednou mi ležela na dvorku, na pilinách (též na podzim; když psi cítí, že přichází zima, riskují, zkoušejí se zabydlet, hůl nehůl, kámen nekámen, ulehnu do pilin na vašem dvoře a předstírají, že tam leží odjakživa, že tam pa-

tří, že tam hlídají od stvoření světa): ale měla už pouze jedno oko; snad v boji s nějakým místním psiskem o levé oko přišla. Říkal jsem jí Polyfém; pak už jen Poly: ale pouze pro sebe; nemluvil jsem na ni téměř; nekrmil jsem ji; její jediné oko se lesklo matným světlem ze tmy, když jsem chodil v noci na záchod; lesklo se na podzim, v zimě, na jaře; v létě jsem na čas odjel, a když jsem přijel, nebylo po Poly ani vidu, ani slechu...

Hyen mlaská, poštekává ze sna (komickým štěněcím hláskem, ač už má šediny na tlamě): od počátku mi přišel spíš komický, ale před pár týdny k smrti vyděsil českou etnoložku, která zde cosi sbírala a přišla se mě zeptat na pár věcí: Když vyšla na terasu mého domu, vylezl Hyen ze stáje a začal vrčet, etnoložka ječet. Co se děje? Vylézám ze stavení: Aha, uklidněte se, to je jen Hyena. Etnoložka řve ještě víc; беру ji dovnitř, dávám jí pálenku, vysvětluju jí, že zde hyeny nežijí (jen vlci, a prý z Asie přivandrovalí šakali), nakonec se nad pálenkou oba smějeme...

Ted' Hyen spí; usedám pod stříšku na piliny, vdechuji vojtěšku, uklidňuji se monotónním oddechováním té nepochopitelně důvěřivé šelmy; déšť je prudší a prudší, a dech psa klidnější a klidnější: funí velkým vlhkým čenichem do svého pozemského ráje: stačí nebýt kamenován, nám stačí jen nebýt kamenován, zní pokorně z každého jeho výdechu; nebýt kamenován: už to zde značí ráj... Jak hrozně vám rozumím, bídní banátští psi; jak otřesně vám rozumím.

Obrysy

Předpřipravené obrysy, do kterých přesně pasuje mé tělo, mysl, tíha, sny: nevím, kdy se poprvé zjevily. Nebo si nechci vzpomenout. Vyjde to nastejno... Siluety mého těla, myslí, tíhy, snů, zkrátka mé siluety, formy, které přitahují mé tělo, touží po tom, aby se vtisklo do obrysů, které mu jsou přesně, zcela přesně přednachystány... Oslňují mne v lese; oslňují, nebo jsou naopak černější než stíny; ale i tak z nich sálá něco jako záření, paprsky: černé díry siluet, kterým nelze uniknout: vtáhnou mne do svých předem zaujatých poloh... V lesích; v hlubokých horských lesích: nelze uniknout; nebo se nechce unikat: vyjde to nastejno... Zářící siluety oběšenců ve větvích, oslnivé při nočních lesních blouděních; přita-

hují, nohy užuž našlapují po temném nočním vzduchu vzhůru ke větvím: ztotožnit se už s tím předpřipraveným obrysem, zapadnout už do něj jako dílek z dětské skládanky; ztotožnit se s formou, polohou, sám se sebou; už letím vzhůru do větví k zářivé netečné oběšené siluetě: náhle vše pohasne a já padám k zemi; probírám se pak promrzlý a odřený, v nočním lese; opodál šramotí černá zvěř; je zima a odřeniny pálí a studí, studí a pálí... A černý obrys v čiré tůňce, která se tvoří v kruhovitě jámě, pouze když roztaje sníh. Černý obrys, sytý, černé světlo sálající obrys v průzračném mechu za jasného dne; překrývá dno i rez modřínového jehličí na hladině; svou černí překrývá vše. Užuž uléhám sám do sebe, do toho, co užuž musí přijít; už se nořím do toho blahého pomalého světa; a tma obrysu náhle mizí, probírám se a kuckám vodu; třepu se v ledové tůni, ve vlasech, na obličeji i na ramenou rezavé jehličí, mech v zaťatých dlaních i pod nehty... Drkotám zuby, promočený se šinu horským lesem... S horečkou v hlavě i kostech těkám horskými lesy a čekám na další a další obrysy, předpřipravené formy, do kterých bude přesně pasovat mé tělo, má mysl, má tíha, mé sny...

Mráz

Je mi zle; je hrozná, ukrutná zima: a není se kam schovat. Není kam zalézt. Musím naštipat dříví a udělat oheň, ale to je přesně to, na co vůbec nemám sílu. Teskně vzpomínám na město: kavárna, knihovna, hospoda, muzeum, galerie, blbá samoobsluha, kino: tisíce vyhřátých místností, do kterých se lze ukrýt, když člověkem lomcuje ta nesnesitelná zima. Aspoň na chvíli, aby z šatů prchl mráz, aby z masa a kostí aspoň trochu prchl mráz... Zde mám svůj dům, jistě: ale je třeba udržet oheň; udržovat oheň při životě, jinak tělo prostoupí zima a je konec... Bakterie, viry, mráz, bolest; hospoda zavřená: ta jediná místnost, kam by se šlo aspoň na chvíli schovat...

Zde si člověk všechno musí vypít sám a do dna; do absolutního dna. Není zde žádná pomocná ruka; a člověk je sám ještě jiným způsobem, než jak tomu bylo ve městě... „Samota uprostřed davů, ta hrozná anonymita, blabla bla atd.“ odříkávají mudrci v přednáškových sítích. Jistě: samota uprostřed davu, ta existuje, tu znám též; a samota lesa, samota pustiny je

svým způsobem snesitelnější: ale pouze do té doby, dokud vám není fyzicky zle... Protože lidé také vytvářejí místnosti, v kterých je teplo, veřejně přístupné místnosti, do kterých se lze ukrýt... Jděte mezi bezdomovce, ti vám poví mnohé o samotě uprostřed davů; a proč přesto podstupují radši tuhle („mnohem hroznější“ řekl by mudrc v přednáškové síni, ve vytopené přednáškové síni, než by se šel usadit do vytopené kanceláře, a potom odjel vytopeným autem do vytopené tělocvičny, a z té pak do vytopeného bytu) samotu velkoměsta, než samotu pustin... Málokdo tak zbožňuje samotu pustin jako já; už od mala jsem byl fanatikem samoty, naprosté fundamentální samoty; a přece teď toužím po městě, po lidech: ne konkrétních; toužím po lidských vymoženostech, po jediné kouzelné vymoženosti: po teplu... Koho neprostoupila beznadějná zima až do kostí, ten nikdy zákeřnost zimy nepochopí...

Vzpomínám si - náhle, prudce, nenávistně -, jak v Brně zavírali nádražní halu na noc; v zimě, v té otřesné zimě; kdyby mi teď dali do rukou ty lidi, kteří to nařídili, dal bych jim pár facek, tloukl bych je latí z plotu, až by měli zlámané všechny kosti v těle; vy ničeho neznalí, sadističtí hajzlové, na mráz s vámi, na mráz! Ach, i vzpomínky v hlavě mrznou, bolí...

Kdyby šlo aspoň dolézt na dvůr, kdyby šlo udělat třísky a zapálit oheň; je mi zima, zle, ruce prostoupila zima až po konečky prstů, pod nehty mrzne, mrzne pod nehty; a není tu ani nějaký ten bezdomovecký pobratim, který by mě odtáhl k hořícímu barelu, ke kouzelné popelnici tepla; nejradši bych podpálil peřiny a celý dům; roztával bych v tom požáru, roztával bych v tom požáru blahem... Dechem už se zahřát nelze: když zalezu pod peřinu, vydechuji mrazivý vítr: kdybych prudce dýchal na proud vody, stal by se z něj rampouch, ano: rampouch...

Příběhy umrzlých v těchto horách; umrzlých opilců v polích, umrzlých zoufalců, kteří v noci nebyli schopni najít cestu do vsi; a příběhy těch nejhorších: těch, kteří umrzli přímo ve staveních, v osamělých salaších na hrbech kopců či u jizev krasových říček; jejich modré tváře civí mým pokojem: pokývali by hlavou či prsty, zvali by mě vstříc té hrůze, ale nemohou: kdyby pohnuli jakoukoli částí těla, upadla by a roztříštila se o podlahu na střepy ledu, na střepy ledu... Ani já už nemohu vstát, nemohu

dojít na dvůr; jsem kusem ledu, který se roztrhne, jakmile se jenom trochu pohne; peřina je už též dunou sněhu, dunou ledu... Kéž by někdo přišel, s pochodní v ruce, s plamínkem, s ještě teplým dechem; kéž by...

DALIBOR MALINA

Jen tak, jak se dějí věci

Text, který jde ve stopách všedních událostí dne 10. června, si snad ani nezaslouží, aby byl brán vážně. Slova v něm klopýtají přes pocity a pocity ždímají ze slov veškerou jejich sílu. A přece. Jak píše rakouský autor Arno Geiger v knížce věnované svému otci sužovanému alzheimerovou nemocí, stále je tu někde přítomná „touha po prožitých chvílích a po lidech, kteří nás tady nechali“. Když se rozkládají a pomalu ztrácejí malé věci, zasahuje to i věci velké. Ztráta a přehlížení všednosti umrtvuje vznešenost slavnosti.

Včera 9. června jsme s Danem snášeli z prvního poschodí valašského knihkupectví ledničku po dřevěném schodišti krkolomně strmém, připomínajícím svým ďábelským sklonem výstupy na půdy valašských chalup. Akorát že udržovaném, pravidelně voskovaném, často návštěvníky obdivovaném, ale i proklínaném. Při sestupu jsem byl vespod, ostré hrany spodní části ledničky zařaty v pažích. Dlouhý a v pase zalomený Dan funěl nade mnou. Sestupovali jsme pomalu, schod po schodu, každý z nich vyhledávající kruživými pohyby jedné či druhé nohy. Po chvíli jsme našli obdivuhodnou shodu a směřovali k vítězství. Záhy ho bylo dosaženo. Ledničku jsme usadili v přízemí pro následný a brzký odvoz. Na druhý den ráno jsem našel na svých pažích zřetelný popis této události. Rozsáhlé modřiny. Ukážu je Josefovi. Má s nimi zkušenosti. Ale neukázal jsem. Řekl jsem si, že nebudu poslouchat jeho poznámky o mém mizejícím svalovém podloží. Oblékl jsem se a vyšel z bytu.

Cestou do práce jsem potkal pana Lanzendörfera se dvěma vnuky. Bavili jsme se o knihách a čtečkách. Procházeli jsme sytou zelení nedaleko vsetínského železničního podchodu, strašidelného a nevlídného. Do tmavé a před několika málo okamžiky pokropené zeleně pronikala vůně a hebkost knih a jejich

vanutí táhnoucí k budoucnosti, do sousedství zvláštního a zdá se, že poněkud přežitého druhu fanatismu - čtenářství. Už v ně moc nevěřím. Co je to vlastně víra? Rozdíl mezi mnou a panem Lanzerdörferem se brzy ukázal. Jen co jsme se ocitli na okraji frekventované silnice, kterou bylo potřeba přejít. Zatímco já, hned poté, co jsem si mrknutím oka ověřil, že cesta je volná, jsem směle a vulgárně vykročil do vozovky, pan Lanzendörfer ukročil bokem s omluvou, která patřila mně: promiňte, musím děti učit přecházet silnici bezpečněji. A krácel oklikou k přechodu pro chodce. Náš rozhovor byl přerušen. Už nebude dokončen.

O dvě hodiny později pan Urban z vesnice nedaleko Vsetína při řízení malého kamionu, kterým jsme převáželi ledničku do Lidečka, hovořil opět o knihách: „Také jsem četl jednu knihu...jmenovala se, myslím, Se srdcem kovboje...“. A pak už o ní zaujatě a vášnivě vyprávěl, aniž by naznačil děj a dotkl se postav. Přece však zpřítomňoval její existenci, podobně jako to činí o člověku údaje v jeho rodném listu. Později ke svému vyprávění přidal důkaz o své fyzické síle, citu pro přírodu a obdivu k Valašsku. Jedl přitom dozrávající třešně z našeho stromu. Též dobrý společník.

Doma byly k obědu knedlíky s meruňkami. A Kalousek. Z obrazovky Kalousek poprvé, Kalousek podruhé a pak nepočítaně. Vedle vůně meruněk všudypřítomný cynismus zakrývaný starostí o blaho vlasti. Začal jsem se potit od kořínků vlasů. Víím, že politika do mých dějin vstupuje vyzývavě, nahatá a nemytá. Říkali jsme si kdysi s P., J., J., M., R., ať zůstane i za dveřmi Textů a textů v nich.

Tak co tedy vlastně z těch dvou dnů zbude? Asi nic víc než to, co tady už dávno je. Třeba pevný betonový sloupek u branky, kterou se vcházelo k nám domů (kdysi jej otec, snaživý fotoamatér, portrétoval v zimě se sněhovou čepicí a fotografii mi poslal do mého nového domova ve městě V. Tehdy jsem v ní zaslechl to těžké a trvalé, to původní *doma* i s praskotem vzpomínky na pomalu tlející dřevenou branku, i s kovovým zvukem té nové, která ji později nahradila), třeba to místo dotyku pláště předního kola mého bicyklu s úzkou pěšinou, kterou jsem denně několikrát projížděl a chtěl projet stále rychleji, rychleji; třeba bíle natřené dřevěné zárubně mnoha dveří uvnitř našeho domu, které jsem tužkou popisoval daty právě prožívaného času, abych

ho nějak zachytil, stal se jeho svědkem, abych ho zvěčnil a nikdy neopustil... Vytvářel jsem tak tu spodní, zpevňující geologickou vrstvu vlastního vědomí, o níž se později opře vše ostatní, to ostatní, co zůstane napotom už vždy jen pouhou všedností...

PAVEL KOTRLA

Proč číst a proč nečíst elektronické knihy a proč je mít a nemít

„Tatko, můžu si půjčit nějaké knížky ke čtení?“

Pětiletá Emilka sedí u hromady básnických sbírek. Tváří se, že je čte. Po prolístování je odkládá stranou. U sbírky Hubená stehna Twiggy Martina Reinera se zarazí. Na obálce jsou vyfoceny ženské nohy.

„Fúúj, ženská, tu číst nebudu.“ Ale stejně si ji prohlíží dál.

„Já mám hodně jiných knížek, které si můžeš půjčovat a číst.“

Probírá knihovnu. „Jo, hlavně tu čtečku.“

A v hlase pětiletého dítěte cítím jakýsi jemný osten. Moc se nedivím, mám ji u sebe relativně často. Přemýšlím. Vidí mne sice se čtečkou, někdy si ji půjčí a listuje a prohlíká obrazovkami. Ale ty papírové, které ji obklopují v policích a které čtu, na ni působí víc. Říkám, si o co všechno bych své děti ochudil, kdybych měl a četl jen ty elektronické. Viděly by, že čtu. Ale neviděly by, co. A ani to, že už dávno čtu něco jiného. Nenakukovaly přes rameno, nechtěly vidět obrázky, fotky, obálky. Čtečka vypadá napohled furt stejně.

Ale to je jen ve vztahu k teď. Ještě horší je to ve vztahu k budoucímu. Elektronické knihy jen tak neodkážete, nepůjčíte. Mám obavy, že po letech ani neotevřete. Nepředáte nic ze sebe. Představa, že Emilce nebo Matymu nechávám ohmataný a nefunkční Kindle s vadnými pixely na obrazovce je přece jenom zcela jiná, než že si mohou vzít do ruky sice očtené, místy poškozené, ale jinak krásné knihy, kterým nějaké to desetiletí na funkčnosti nic neubere.

A to pomímám další technické věci, jako je nedokonalá reprodukce – co do rozlišení, které stále nedosahuje tiskového rozlišení, až po diktát jednoho rozměru konkrétního zařízení. Ohebné displeje většina z nás ještě v rukou

nedržela. Prototypy tu už chvíli jsou a časem se jistě objeví dostupná technologie, které umožní vznik velké a lehké zobrazovací plachty. Ale ani tento technický pokrok neeliminuje dříve uvedené nedostatky digitálních publikací.

Vzhledem k malým rozdílům v cenách tištěných a elektronických knih mne to svádí k tomu, abych si případně pro čtečku kupoval pouze spotřební čtivo nebo periodické publikace, prostě čtení s krátkou dobou životnosti. No jo, ale nebylo to právě ono, které mne také ke knihám přivedlo a které na mne lákavě vystrkovalo své obálky v nejrůznějších knihovnách kamarádů a sousedů? S literaturou to není jako s hudbou, kde jenom elektronická podoba tolik nevadí. Pokud se o ni chcete podělit, tak ji prostě slyší nebo může slyšet i vaše okolí. Elektronické knihy se s okolím (aspoň tedy legálně) sdílí obtížně.

Přestanu číst elektronické knihy? Asi ne. Jenom si myslím, že pro mne se jejich nákup z několika důvodů příliš nevyplácí. Navíc hrozba, že postačí jen pár kliknutí nebo jen pár let a o tyto texty přijdete, je poměrně velká. To jsou ryze praktické důvody proč při koupi stále dávám přednost těm tištěným.

CHOVAT SE, JAKO BYCHOM DNES ZEMŘÍT MĚLI

Postava umučeného pátera Josefa Toufara provází Miloše Doležala prakticky už od mládí. Na toto téma napsal diplomovou práci a dlouholetým sběrem pak vznikl Toufarův obsáhlý životopisný portrét *Jako bychom dnes zemřít měli*. Kniha byla v roce 2012 oceněna v anketě Lidových novin jako Kniha roku 2012. A to zaslouženě. Josef Toufar je širší veřejnosti znám především z událostí kolem tzv. Čihoštského zázraku. Tomu se však, možná ke zklamání mnohých, Doležal nevěnuje. Nepokouší se podat jakoukoli interpretaci tajemné události a ani ji nevsouvá nenápadně do úst Toufarovi. Autorův cíl byl podat plastický a lidský obraz muže, jenž se stal jedním z prvních mučedníků komunistického režimu z řad katolického kléru. Muže, kterého vnímá autor jako svého přímluvce a kněze, který by klidně mohl plnit funkci morálního vzoru. Výpravným jazykem zachycuje Toufarovo mládí, jeho pozdní studium na gymná-

ziu, zapálenou kněžskou činnost, mučení a poslední dny, kdy dodýchal nelidsky dobitý a byl pohřben, pravděpodobně spolu s uhynulým slonem, v Praze Ďáblicích. Doležal se snaží oblíbeného faráře popsat ze všech stránek, poukazovat i na nedostatky, jež ale nejsou většinou charakterové, ale praktické, například, že Toufar nebyl nadán na sport a překvapivě se ani příliš dobře neučil. Zato měl vysokou sociální inteligenci a výborné organizační schopnosti. Doležal nechce kněze ani heroizovat, takže mučení a průběh výslechů popisuje stejně věcně jako to, že Toufar zorganizoval úspěšnou pouť. Ačkoliv bylo Doležalovi Janem Lukavcem vyčítáno, že Toufar je příliš kladný, takový Mirek Dušín v ornátu, a že přece musel mít i nějaký temnější rozměr, je třeba zdůraznit, že Doležal nepsal román, nýbrž publicistické dílo, tudíž, pokud se o žádné vážnější charakterové vadě od svědků či z materiálů nedozvěděl, nemohl si ji ani v rámci polidštění a zatraktivnění Toufara vydedukovat a na spekulace není v knize prostor. Holt ne každý kněz z Vysočiny se chová jako Jakub Deml... Je pravda, že místy lze skoro očekávat od Toufara zázrak a bezúhonný člověk se v dnešní době jeví skoro až kontroverzně a provokativně. To ale vede k zajímavému zamyšlení o cynismu a touze po senzacích. Jak to, že se čtenáři může jevit kladná, vnitřně pevná postava jako podezřelá a nelidská? Byla by kniha pro mnohé uvěřitelnější, kdyby Toufar osahával malé chlapce? Možná ano. Toufar nebyl dokonalý, mezi řádky lze vyčíst, že mu byla přednější jeho kněžská činnost a tak po jedné výstraze, kdy byl vypovězen ze Zahrádky, dával leckdy přednost neškodným kompromisům a nedělá výrazné problémy. Když však na to přišlo, byl nezlomný, a to je důležité. Spíše lze začít reálně uvažovat o tom, proč se čtenářům kladné, vnitřně pevné postavy jeví jako podezřelé a nelidské a zda to nevypovídá něco o nich... Kniha, jejíž název je úryvkem osobní Toufarovy modlitby, je ukázkou poctivé publicistické práce a osobního zaujetí. Příjemný je výpravňý a obrazný styl líčení. Doležal velmi dobře vystihl Toufarův vztah ke krajině, k zemi a až mystické sepětí s Vysočinou. Množství fotografií, velikost poznámkového aparátu, ediční poznámka, dopisy, dokumenty a dobová svědectví dokazují, že autor nechtěl ve své

knize vynechat vůbec nic. Můžete například srovnat Toufarův rukopis před mučením a po, číst autentické zápisy, vyrozumění, osobní dopisy. Autor se však nebál dotknout ani choulostivých témat, jako je údajná Toufarova pedofilie, kterou knězi přiřkla StB. I když o Čihoštském zázraku bylo napsáno a natočeno již mnoho, Miloš Doležal přináší jako první kompletní obraz faráře Toufara coby člověka a nezaobírá se výhradně zázrakem. Mrazivý protiklad tvoří dobové fotografie malebné Vysočiny, Toufarova působiště, fotky ze školních výletů s podobenkami tupých příslušníků StB, z nichž hlavní tyran Ladislav Mácha, ničeho nelituje ani se mu nedostalo adekvátního potrestání. Kniha je memento o tom, kam je člověk schopen zajít. Skrývají se v ní velké lidské příběhy, které by vydaly na román. Například kariérní postup krmiče v zoo a poté cirkusového klauna, jenž to dopracoval až na příslušníka, by byl námět na nevídané čtivo. Samotná Toufarova neteř, která strýčka po jeho umučení čtyři roky hledala marně po českých věznicích, by se mohla stát hrdinkou dramatu. Kniha je připomínkou nelidskosti, zvrácenosti a zrůdnosti nejen režimu, ale lidí obecně. V každém člověku je vina, jejíž kolektivním dílem se stal směšný režim, který vymýšlel neuvěřitelné historie, zatímco sám Toufar se ani neodvážil zázrak ani pojmenovat.

Zuzana Kůrová

DÉMON ÚŽASU

V roce 2012 vydalo nakladatelství Volvox Globator reprezentativní výbor z díla Stefana Grabiňského *V domě Sáry a jiné povídky*, který vybral a přeložil Libor Martinek. Může se zdát, a některé recenze to knížce vytýkají, že takto velkolepě pojatý výbor autorovi spíše uškodil, že mohla být kniha ještě zhuštěněji koncentrována na samotný základ Grabiňského díla, kterým je bezpochyby typ prózy pohrávající si s tajemstvím, hrůzou a zásvětnem, které ale vždy se jaksí přesněji vyjevují ve spojitosti s konkrétním místem, nebo lépe: typem místa.

Nemyslím si to a jsem rád, že nakladatelství i editor tomuto vábení neodolali. Grabiňského dílo je obsáhlé a má mnoho poloh, občas, zejména v závěru své tvorby, je možná příliš ve vleku autorova vehementního zájmu

o okultistické nebo obecně (nad)přirozené jevy. Nicméně jde o dílo autora, který zažívá (a nejen v Polsku) renesanci srovnatelnou u nás snad s velkou vlnou zájmu o dílo Julia Zeyera v devadesátých letech minulého století. Mám pocit, že ambicí tohoto výboru je tento zájem spolu s překladem přenést do českého prostředí - opakují: zájem, nemyslím tím pouze vašeň pro Grabińského, ale myslím onen fenomén, kdy se najednou objeví autor, který se rázem ukáže málem otcem-zakladatelem žánru, který možná už nepatří mezi avantgardisty pokud jde o literární vývoj, zato ale dokáže strhnout k obdivné a věrné četbě. Tím žánrem je v případě Grabińského horor, s přídechem zásvětného, tajemného, divného, jaksi filozoficky a psychologicky podloženého trnutí.

Proto se ve výboru objeví klasické texty z asi nejslavnějšího autorova díla, z *Démona pohybu* (či ruchu, jak se také někdy překládá), stejně jako texty méně známé. Ale to je přece v pořádku - jedině takto před námi může vyrůst spisovatel-člověk, nejen se svými vrcholy, ale i s propadlišti svých vášní. Nehledě na to, že jde o texty strhující. Mně osobně stále nejvíc vábí povídky (termín novela, který užívá Libor Martinek v obsáhlém a informačně bohatém doslovu, zdá se mně příliš vzatý z polského kontextu, přeci jen se tu nerozplétá tolik dějového, a ani rozsahem se ty texty k novele nepřimykají) z prostředí železnice. Jaké kouzlo tu ožívá! Není to jen sentiment či reminiscence hrabalovská, ale je to onen uhrančivý mechanismus jakéhosi stroje ve stroji - telegrafy vyťukávající zprávu i poté, co už je přednosta zapadlé staničky, či jen zastávky na dávno pozapomenuté trati mrtev. Falešné poplachy a železniční neštěstí vynořující se ze tmy příkazů a čísel jako zjevení ne nepodobné bájnému Nautilu kapitána Nema, krajina, která odtikává ke katastrofě popomamalulu. Zároveň ale je tu i schopnost velmi prudkého zrychlení, které mnohdy má až groteskní rozměr, jako v závěru povídky *Démon pohybu*, kdy se najednou přízrak rozvíjený do té doby spíše v diskusi cestujících, zjeví a zase zmizí, zanechaje po sobě šílený výsledek: „Nakonec si průvodčí všimli, že jeden z kolegů schází. - Vůz č. 532! - Vpadli na chodbu a začali prohledávat jednotlivé kupé. Byla prázdná. Nakonec našli v prvním kupé tělo nešťastné oběti. Nějaká nadlidská síla zakroutila průvodčímu hlavou tak strašlivým způsobem, že mu oči vylezly z důlků

a hleděly na záda. V šikmém bělmu se odráželo ranní slunce krutým úšklebkem..." (77)

A do toho člověk, člověk prokreslený psychologicky, odsouzený nebo vybraný k tomu, aby zahlédl za tento tajemný mechanismus děsu a hrůzy a stejně si s ním nevěděl rady - to není hra se čtenářovým očekáváním, to není jen vymělkovaný kalkul se strachem, to je přece také krásná metafora lidství jako takového - tady, bez dechu, v obavách (díky brilantnímu zvládnutí rychlých a prudce a přesně načrtnutých základních linií postav) o postavu či rovnou vypravěče nespějeme k rozluštění jako v nějaké detektivce, to by bylo strašně málo, spějeme také za poznáním, že některé věci prostě řešení nemají, a přece jde o to nějak tu s tím žít. A to je veliká hodnota, která na nás vypadne i z těch osmdesát let starých textů.

I proto rád odpouštím i jistou přepjatost obsaženou zejména v dialozích a místy i v popisu, kterou trpí některé texty a dá se ukázat třeba na povídku *Szamotova milenka* (*Stránky z nalezeného deníku*). Tady jakoby se text skládal ze dvou částí - na jedné straně je deníkové vyprávění hlavního protagonisty, muže zdánlivě marně zamilovaného do městské krasavice, která se ale po svém návratu z cest rozhodne trávit s ním intimní chvíle, aby se nakonec ukázalo, že šlo o jakýsi přízrak, protože byla už dva roky mrtvá. Ten boj s jazykem, ten boj se samou skutečností takto získané lásky je odzbrojující. O to víc pak povídku zchladí partie, plné aluzí na antické předměty a jakási škrobená přepjatost, ve které nešťastník přirovnává svou milenkou k antickým božstvům. Na druhou stranu ale, tak brilantní a přitom cudné popisy erotických vzplanutí by se měly přednášet na univerzitách v rámci tvůrčího psaní, aby se prokázalo, že dobrá milostná scéna je možná i v jazyce českém (čímž chci také ocenit i překladatelův podíl na podobě knihy) - zkrátka - svižně přeložené povídky, plné napětí, tajemna, občas trochu přemoudřelé, ale i za tím zdánlivým mudrováním je ukrytý jakýsi hluboký, uvěřitelný démon zájmu a propadnutí, propadnutí, třebas i věcem, které obvykle přecházíme s úsměvem. Dobrá ukázka toho, jak tvárná a tvárná je polská literatura už v první polovině dvacátého století. V *domě Sáry* je zkrátka další z důležitých kroků, kterými naše (o dost menší) kultura snad trochu oplácí neskrývaný zájem té (o dost větší) polské.

Jakub Chrobák

OSUDY NA HRANĚ

Miroslav Huptych (*1952) byl mezi básníky vždy můj tajný čtenářský tip. Proto mne trochu překvapilo, že se na jeho poslední sbírku neobjevilo více recenzí. Dobrých sbírek v poslední době bylo ale prostě tolik, že se na všechny pozornost nedostane. Přesto právě *Noční linka důvěry* by neměla uniknout čtenářské veřejnosti a jen tak bez povšimnutí zapadnout.

Huptych není autorem, který by své sbírky chrlil. Projdeme-li si jeho bibliografii, vidíme jen pár vlastních titulů, vlastně až do této chvíle to byly čtyři básnické sbírky, poslední pak vydaná již v roce 1997. K nim nyní přibyla pátá. Na šedesátníka to není rozhodně mnoho. Nezapomínejme ale, že v literatuře je přítomen průběžně stále. Mnohem častěji se s ním však setkáváme v roli editora a výtvarníka, ostatně i tuto sbírku doprovází jeho koláže.

Jedním z důvodů, proč mne Huptychova poezie láká, je skutečnost, že není básníkem katedrovým nebo básníkem úzce spjatým s akademickým prostředím, kterých máme v české poezii v poslední době povícero, ale že je to muž praxe. Právě jeho zkušenost z práce Krizovém centru a na Lince důvěry z let 1991-2001, kdy verše sbírky vznikaly, do jeho sbírky vstoupila ráznými a rozhodnými kroky. Asi to chtělo čas, vstřebat tyto dojmy. Možné i proto vychází s takovým odstupem.

Sbírka je členěna do dvou stejně rozsáhlých oddílů (*Noční linka důvěry* a *Co si voda mele*). Výraznější mi připadají básně z prvního oddílu, kde jsou zachyceny ve větší míře osudy jiných a osoba samotného básníka zde zůstává spíše v pozadí. Zaznamenány jsou útržky hovorů, jejich rekonstrukce a posuny, cizí osudy. Často až surreálné obrazy vybočující z běžné skutečnosti a přesto z ní vyrůstající. Důležitou roli zde mnohdy hraje noc, prostor ztišení a důvěry, kdy slova znějí jinak. Často ze samoty a často do samoty. Jako už tolikrát jsme svědky magické moci slov, rituálu zpovědi a důvěry v naslouchajícího. Lidská dramata, hádky, rozpory, vychýlené vztahy, to vše na krok od propasti. Práce s posuny ustálených rčení a slovních obrátů. To vše proloženo záznamy snů. Oddíl druhý pak více koncentrován na osobu básníka. Důležitý rozměr obou částí představuje vnímání uplyvajícího času a vyrovnávání se s osudem. Ne náhodou první část obsahuje poměrně časté obrazy smrti.

Celou tu dobu jsem si uvědomoval, jak blízká je autorovi technika koláže, která se neomezuje pouze na jeho výtvarný projev, ale organicky proniká i do textů. Na vizuální podobu sbírky pak navazuje i neobvyklý doprovod ve formě vloženého skládaného plakátu. Už někde od Koláře, který se mi při čtení také stále připomínal, nejenom v souvislostech s kolážemi, mám takovou poezii ukotvenou v civilnosti rád. Není divu, že místy jsem pak nalézal styčné body s poezií Petra Hrušky, hlavně v prvním oddílu, ale třeba i s pozdním Šotolou. Myslím si, že sbírka čtenáře potěší. Básníka představuje v dobré formě. Nečekejte však žádné výrazné experimenty a novinky, spíše utvrzení výrazu a rukopisu a zralou básnickou výpověď, která zaujme silnou obrazností.

Pavel Kotrla

TAMÁS ASZTALOS

Pivařská 10°

čili „Pivní říkladlo“

*aneb pocta životnímu dílu Vladimíra Boudníka,
Egona Bondyho a Bohumila Hrabala*

Jedna - O žízeň se jedná.

Dvě - Jezulátko pije též.

Tři - Kdo dřív výčep spatří.

Čtyři - Půlity k nám míří.

Pět - Pěnou vábí svět.

Počítej do šesti - Pitím chuť se pěstí.

Nezapomeň sedmou - Sklenici
pozvednout.

Následuje osmička - Stále plná polička.

No a potom od deváté - Už se
s pivem vcelku znáte.

A nakonec do desíti - Teď už
musíš uvěřiti!

Keď neveríš, nehaj teho,
„Huszár“ Laco dopije ho.

z maďarštiny přeložil Tomáš Vašut

aluze.cz

revue pro literaturu, filozofii a jiné

<http://aluze.cz>

